

Ihminen ja metsä

Metsä puhuu -pääöstilaisuus / Esa Härmälä

Tilaisuuden järjestäjä: Metsämiesten säätiö ja Suomen Metsäyhdistys

Mistä ja miten 100 000 osajaa biotalouteen?

”Katse koko väestöön - ja rajojen yli”

Metsäalan näkymät ovat jälleen valoisat. Puusta kehitetään nyt uutta monella saralla, ja metsäteollisuuden viimeaikaiset investointiuutiset ovat piristäneet koko alaa.

Puurakentaminen kiinnostaa omakotitalon ja loma-asunnon rakentajia, ja kerrostalorakentamisessa puu on tekemässä läpimurtoa. Kaunis ja ekologinen puu on yhä useammin vaihtoehto myös julkisessa arkkitehtuurissa.

Perinteisen puunkäytön rinnalle kehitetään koko ajan uutta. Puusta povataan korvaajaa muun muassa muoville ja kivihiilelle. Poliitikassa kotimaisen uusiutuvan energian puolesta puhuvat nyt kaikki puolueet.

On tietenkin hyvä edelleen muistaa, että metsäalan tulevaisuuden ja uusien innovaatioiden kehittämisen edellytyksenä on jatkossakin perusteellisuus – sellu, kartonki ja sahatavara – jonka menestyksen turvin uutta luodaan.

Viime aikoina uutisoidut investoinnit tulevat lisäämään puunkäyttöä ja työvoiman tarvetta voimakkaasti tulevien vuosien aikana.

Suomen biotalousstrategiassa tavoitteeksi on asetettu luoda alalle 100 000 työpaikkaa vuoteen 2025 mennessä. Määrä on toteutuessaan huikea: vuodessa se tarkoittaisi 10 000 työpaikkaa eli enemmän kuin 10 prosenttia ikäluokasta.

Määrä on niin suuri, että on aiheellista pohtia, riittääkö nuoria tulevaisuudessa bioalan ytimessä olevalle metsäalalle? Kiinnostaako metsäala nykyään nuoria, tai tietävätkö opiskelupaikkaansa etsivät nuoret ylipäättään millaisia mahdollisuuksia metsäalalla on tarjota?

Perinteisesti maaseudun poikia ja tyttöjä koulutetaan metsäalan ammatteihin lähellä metsiä, seuduilla joissa nuoret ovat edelleenkin keskimääräistä tottuneempia liikkumaan metsissä. Ongelmana on, että nykyään näitä nuoria on biotalouden tarpeisiin aivan liian vähän.

Esimerkki Taivalkoskelta: sikäläisen oppilaitoksen maanrakennus-, metsäkone- ja kaivosalan opetuksen sataa aloituspaikkaa haki tänä syksynä ainoastaan runsaat 30 nuorta. Vastaavia esimerkkejä on useita. Ajoittain/syrjäisillä seuduilla edes Amk-tasolle ei ole ollut paljoa hakijoita, ja paikat on saatu täyteen nippa nappa.

Lisäksi: biotalous on paitsi haaste, myös suuri mahdollisuus, ja meidän pitäisi päästä valitsemaan alalle ikäluokkiensa parhaita. Kohderyhmänä koko nuoriso eikä ainoastaan ne, joilla on joku leimallisen metsällinen harrastus, joka houkuttelee opiskelemaan ja asumaan taajamien ulkopuolelle. Biotalous pitää saada enemmän myös urbaaneja nuoria, jotka tunnistavat urbaanien suomalaisten ja eurooppalaisten tarpeet ja tavat – heillehän me lopulta tuotteitamme ja palveluitamme tuotamme.

Metsäopetuksen kannattaa sijaita kampuksilla, samoissa ympyröissä talous-, tekniikan, markkinoinnin ja muiden alojen opiskelijoiden kanssa. Siellä syntyy positiivisia synergioita eri koulutusalojen kanssa, ja muiden alojen opiskelijoille tarjoutuu mahdollisuus täydentää opintojaan metsäkursseilla.

Kynnys metsä- ja biotalousalalle hakemiseen madaltuu, jos koulutuspaikat ovat keskellä ihmisiä, siellä missä kohtaa muitakin nuoria. Kärjistäen voisi sanoa, että mikäli haluamme tavoittaa nykyistä suuremman joukon nuoria, opetus pitää järjestää niin, että kouluun pääsee seutulipulla.

Toinen rekrytointisuunta on muilla aloilla jo uraansa luoneet varttuneet työntekijät. Houkutteleeko metsätalous, puunjalostus, biotalous heitä? Tarjoammeko kokeneille ekonomieille, kemisteille ja humanisteille mieluisia haasteita, jotta saamme heidän osaamisensa ja verkostonsa turvaamaan biotalousalan tulevaisuutta?

Kannattaa tarjota. Muuten 100 000 uutta biotalousosaajaa on vain kaukainen haave. Kannattaa tarjota myös siksi, että saamme heidän muilla sektoreilla hankkimansa osaamisen biotalousalan hyödyksi.

Moniin metsäalan tehtäviin voisi olla järkevää hakea väkeä myös muuntokoulutuksen kautta, jollaista on kaavailtu myös insinöörikoulutuksen puolella. Lyhyt, räätälöity täydennyskoulutus metsä- ja bioalan ammatteihin tarjoaisi työntekijälle joustavan tavan löytää uusia uria työelämään.

Tuore anekdootti elävästä elämästä: Pikaruokaketjun päällikkö päätti lähteä kouluttautumaan metsätalousinsinööriksi. Yleisopintoja ja kokemusta oli pariltakin toimialalta. Kun parin viikon metsäopintojen jälkeen relaskoopin käyttö oli hallussa, kaveri meinasi, että pianhan tässä voi lähteä markkinoimaan metsäpalveluja. Miten niin? No, markkinointi, it ja johtaminen oli muilta aloilta jo hallussa, ei sen jälkeen enää neljää vuotta metsäopintoja tarvitse että voi lähteä metsäpalveluja markkinoimaan.

Ja kolmanneksi: katsotaan rajojen yli, koska nykyisellä koulutuspolitiikalla emme saa kotimaasta riittävästi nuoria tarttumaan raivaussahaan. Pelkästään kotimaisin voimin emme myöskään saa hyödynnettyä biotalouden kaikkia mahdollisuuksia, mitä laajat luonnonvaramme ja infrastruktuuri muuten tarjoavat. Biotalous ala houkuttelee toivottavasti jatkossa osaajia myös ulkomailta ja avaa samalla uusia ovia suomalaiselle metsäväelle, yrityksille, tuotteille ja palveluille.

Mahdollisuudet ja tarpeet ovat niin suuret, että meidän pitää kääntää koko sektorin asenne uuteen asentoon koulutuksesta, työilmapiiristä ja johtamisesta lähtien.

Metsäalan koulutusta vaivaa kokonaisnäköyksen puute. Se, ettemme me nyt taantumassa ja työttömyyden kasvaessa saa työntekijöitä edes metsätalouden perustehtäviin eteläisessä Suomessa, kertoo paljon. Olisi hyvä, jos alalla olisi yksi vastuullinen taho, joka kykenee katsomaan mihin tarpeisiin, missä ja paljonko metsäalalle koulutetaan. Nyt sitä kokonaisvastuuta ei näytä kenelläkään olevan.

Ehkä siitä syystä metsäalan koulutusta näyttää ohjaavan muun muassa aluepolitiikka ja oppilaitosten omat tarpeet, eikä metsä- ja biotalousalan tulevaisuus.

Metsäkoulutuksen pitää olla laadukasta ja ajassa kiinni, sillä metsäosaamisen lisäksi metsäammattilaisilta vaaditaan yhä enemmän johtamistaitoja, kaupallisuutta, tekniikkaa ja kielitaitoa, joita ei tähän mennessä ole ehkä riittävästi huomioitu.

Metsäala kärsii mahdollisesti myös imago-ongelmasta. Metsäalasta puhuessamme tartumme herkästi menneiden aikojen romanttisiin mielikuviiin metsäkämpistä ja tukkijätkestä. Ja sinne menneisyyteen kenties liittävät siten nuoretkin metsäalan, vaikka työelämä uudistuu kovaa vauhtia.

Hyvä yksittäinen esimerkki työn luonteen ja vaatimusten muuttumisesta on metsäkoneenkuljettajan työ, jossa hyödynnetään tänä päivänä uusinta teknologiaa, ja kuljettaja tekee ohjaamossa enemmän päätöksiä kuin jumbojetin lentäjä koneen laskeutumis- ja nousuvaiheessa. Eikö ”metsäkoneenkuljettaja” ole hyvin valju nimike tällaiselle moniosaajalle? Voisiko vaikkapa ”metsäteknikko” olla kuvaavampi ja profiloida tätä monipuolista työtehtävää paremmin?

Muutenkin jos jokin ammatti ansaitsisi hieman enemmän arvon nostatusta ja romantisointiakin, niin metsäkonekuljettajan ammatti. Ilmastoitu, hienointa tekniikkaa sisältävä toimisto mitä upeimmissa maisemakonttorissa metsän keskellä, ja jossa tehdään nopeita ja vaativia päätöksiä, uskoisin kiinnostavan monia oman elämänsä sankareita. Tällaisen työn luulisi myös kilpailevan helposti muiden käytännön koneammattien joukossa.

On hyvä huomioida, että samoja nuoria havittelevat nimittäin myös muut alat, jotka painivat samojen kysymysten parissa. Osaajista käydään tulevaisuudessa kovaa kilpailua – ja nimenomaan hyvistä osaajista, joita mekin alalle kaipaamme.

Metsästä ja luonnosta kiinnostuneet nuoret tavoitamme jo nyt, mutta miten saisimme yleisesti vaikkapa tekniikasta ja kaupallisesta alasta kiinnostuneet nuoret innostumaan metsäalan mahdollisuuksista, jos he eivät tunne koko alaa.

Aihe on ajankohtainen, sillä nyt kouluiässä olevat nuoret ovat niitä, jotka rakentavat tulevien vuosikymmenten metsäalaa. Elinkeinona voimme vaatia päättäjiltä tukea ja apua ongelman ratkaisemiseksi, mutta lopulta haaste on metsä- ja biotaloussektorin itsensä ratkaistava.

Meidän tulisi pystyä kertomaan nuorille se, minkä me täällä jo tiedämme, että metsäala on kiinnostava työympäristö, josta löytyy työtä monenlaisille osaajille. Kielitaitoa, kansainvälisyyttä, luovuutta, taloutta, ympäristö- ja insinööriosaamista – kaikkea tarvitaan.

Mitä nykyajan nuori – tai jo varttuneempi työntekijä kaipaa? Töissä pitää olla kivaa, sen pitää olla palkitsevaa ja pitää pystyä osaltaan pelastamaan maailmaakin. Monet kaipaavat teknisiä haasteita ja mahdollisuuksia edetä uralla horisontaalisesti – ei välttämättä metsätalousputkessa harjoittelijasta aluepäälliköksi ja niin edelleen.

Ja kyllä metsäala ja biotalous näitä mahdollisuuksia tarjoavat. Ne pitää vain paketoita uudella tavalla. Metsä Puhuu -hankkeessa juuri tämä on erinomaisesti osattu hahmottaa.

Nuoria on lähestytty heitä kiinnostavalla tavalla, heidän käyttämissään medioissa ja pilke silmäkulmassa. Pokasaha ja kirves -mielikuvaa on uudistettu korostamalla tekniikka, tiedettä ja designia – nykypäivän metsäalaa. Metsäalan ammattinimikkeiden takaa on esitelty niitä tekeviä oikeita ihmisiä.

Suomen metsäyhdistys on tehnyt Metsä Puhuu -hankkeessa hyvää työtä, ja monin paikoin metsäorganisaatiot ovat lähteneet tavoittelemaan nuoria tämän päivän otteella. Viime vuosina suurten metsäyritysten kampanjat julkisuudessa ovat uudistaneet alan mielikuvaa. Metsäyhtiöillä on jo nyt hyvä maine työnantajina.

Meillä Metsähallituksessa nuorisoviestintä koetaan tärkeäksi ja siihen on panostettu. Pyrimme tukemaan koulujen opetusta ja varmistamaan, että mahdollisimman moni lapsi ja nuori saisi henkilökohtaisen kokemuksen suomalaisesta luonnosta. Metsähallitus työllistää satoja nuoria vuodessa ja tarjoaa harjoittelupaikkoja ja opinnäytetyöaiheita.

Keihäänkärkenä Metsähallituksen nuorisoviestinnässä on Rovaniemen tiedekeskus Pilke, jossa metsien kestävää käyttöä ja metsäalaa esitellään elämyksellisesti tutkimisen ja tekemisen kautta. Koulu yhteistyön kautta siellä vierailevat nuoret saavat tutustua kiinnostavasti metsien hyödyntämiseen monesta kulmasta. Ulko-oppimisalue Mottimetsä on puolestaan osoitus luonnossa liikkumisen ja metsätalouden yhdistämisestä. Metsämessuilla Pilkkeen metsäpeliluolassa kävi lähes 15 000 nuorta pelaamassa – sekin voi tarjota tärkeän ensimmäisen mielikuvan omasta alastamme. Pilkkeen toiminnot ovatkin täydentäneet mainiosti Metsä Puhuu -hanketta, aivan kuin juuri valmistuneessa hankkeen evaluoinnissa on todettu.

Osa meillä vierailevista nuorista saa kunnan luonnonsuojelupaketin, osa käy talousmetsässä, joillekin jää mieleen uusia uria aukovat puurakennuksemme. Kaikille ei tarvitse tarjota kaikkea, riittää että joku myönteinen sidos luontoon, metsään ja sen mahdollisuuksiin syntyy. Näinhän meidän nykyisetkin työntekijämme ovat alalle lähteneet.

1980-luvun ekologisesti suuntautunut nuori on löytänyt sittemmin itsensä puunhankinnasta, puuntuotannon parissa aloitellut taas jatkaa uraansa luonnonsuojelussa. Älkäämme nytkään lähtekö rakentamaan liian valmiita koulutus- tai uraputkia, elämä vie ihmisiä kuitenkin ohi monien koulutus suunnitelmien.

Mutta alan tunnettuudesta, työhyvinvoinnista ja houkuttelevuudesta täytyy pitää huolta.

Hyviä esimerkkejä nuorisoviestinnästä on useita, mutta niin on haasteitakin. Metsäviestin kertominen nuorille uudella tavalla, monesta kulmasta katsottuna on välttämätöntä, kun osaamista kaivataan niin monenlaisista nuorista.

Metsästä saadaan edelleen puutavaraa, paperia, pahvipakkauksia, sähköä ja lämpöä, mutta tulevaisuudessa lisäksi esimerkiksi muoveja, autojen polttoaineita ja lääkkeitä. Vielä tuskin edes tiedämme, mihin kaikkeen puu tulevaisuudessa taipuu.

Metsät ja biotalous kytkeytyvät lisäksi tiiviisti luonto- ja virkistysarvoihin sekä matkailuun, joiden kanssa pitää osata keskustella.

Metsäala on biotalouden ytimessä. Puuta käyttämällä säästetään uusiutumattomia luonnonvaroja ja energiaa – pelastetaan maailmaa, kuten Metsä puhuu -hankkeessa korostetaan.

Tätä tärkeää viestiä meidän tulisi pystyä kertomaan opiskelupaikkaa ja tulevaisuuttaan miettiville nuorille jatkossa koko alan voimin, jotta työntekijöitä, niitä parhaita etenkin, riittää tulevaisuudessa metsäkoneenkuljettajiksi, metsureiksi, suunnittelijoiksi, tutkijoiksi, insinööreiksi, neuvojiksi, johtajiksi jne.

Metsä puhuttakoon jatkossakin – pilkettä silmäkulmassa!